

150 років від дня народження Марка Черемшини



Марко Черемшина (справжнє ім'я: Іван Юрійович Семанюк; 13 липня 1874, Кобаки — 25 квітня 1927, Снятин) — український письменник і громадський діяч, адвокат, доктор права. Автор трьох збірок новел — «Карби», «Село вигибає» та «Верховина», остання вийшла посмертно.

Народився в селі Кобаки Косівського повіту в Галичині (тепер село в Івано-Франківській обл.), котра на той час була частиною Австро-Угорської імперії, в селянській родині Івана Юрійовича (1846-1920) та Ганни Дмитрівни (до шлюбу Олексюк) Семанюків.

Коли в 1889 закінчив школу, батько відправив його на навчання до Коломийської гімназії. Під час навчання в Коломийській гімназії захоплювався творчістю Ю.Словацького. В особистій бібліотеці українського письменника можна побачити поему польського поета «Мазепа» в перекладі М.Зерова. Лекції велись польською мовою, якої хлопець не знав, однак незабаром вивчив її, став одним із найкращих учнів.

Навчаючись у Коломийській гімназії, юнак зацікавився тогочасним життям у Галичині і на Буковині. Любов і жага до навчання спонукали хлопця до пізньої ночі сидіти на лекціях. Захоплювався творами Юрія Федьковича, Григорія Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка, Івана Нечужа-Левицького. Передплачував часописи «Житє і слово», «Зоря», «Буковина» і «Правда», все це впливало на формування національної свідомості. А ще Шевченко — його творчість захоплювала юнака, відігравала визначну роль у становленні Івана як письменника. На цей час припадають і його перші літературні спроби, які він підписує псевдонімами Василь Заренко, Марко Легіт. Згодом Марко Черемшина написав свій перший твір-драму «Несамовиті» і надіслав її на конкурс, оголошений львівським журналом «Зоря». Хоч драма була оцінена рецензентами позитивно, вона ні в друк, ні на сцену не потрапила, текст її загубився, збереглося лише два уривки чорнового автографа. Спроба сил у драматургії не пройшла марно для Черемшини: не ставши драматургом у повному розумінні, він став згодом визначним майстром психологічних новел, характерною прикметою яких є глибокий драматизм.

Перше оповідання «Керманіч» надрукував 1896 у газеті «Буковина».

В 1896 закінчив навчання в гімназії і виїхав до Відня, щоб здобути фах лікаря. Однак платня за медичну освіту була така висока, що він змушений був відмовитись від неї та обрав більш дешеве навчання на правничому факультеті Віденського університету. У великому місті Іван одразу опинився у центрі

громадського, літературного життя, невдовзі став членом академтовариства «Січ». Згодом очолив його, трохи пізніше організував робітниче товариство «Поступ».

Володів 13-ма мовами, у своїх художніх перекладах не користувався підрядником. Досліджував духовний світ Гуцульщини і збирався видати відповідну наукову працю.

У 1897 році очолює антибаденівський мітинг, спрямований проти польського свавілля у Галичині. На нього запросив Івана Франка і зустрічі цієї чекав нетерпляче. У домі Черемшини збиралися найсвідоміші українці, щоб вести літературні диспути. Таке мистецько-літературне оточення надихало Марка на творчість. У цей період із-під його пера виходять рецензії, переклади з французької, німецької, чеської, болгарської, польської, словацької, угорської мов. У газеті «Буковина» друкує свої адаптації українською Еміля Золя, Жуля Ренара та інших. Також з'являється його цикл віршів у прозі «Листки», у якому письменник продемонстрував свої уміння творити у стилі європейського модерну.

У журналі «Дзвінок», який видавався у Львові, були опубліковані казки «Незабудька», «Рожі», «Муха», «Сльоза». У іншій періодиці друкуються психологічні новели, які увійшли до першої книги «Карби. Новели із гуцульського життя».

У 1906 році Іван Семанюк одержав диплом доктора права, переїхав до містечка Делятин і став помічником адвоката. Пропрацювавши шість років, він переїздить до Снятина і відкриває власну адвокатську контору, де активно займався громадсько-політичною, літературною і культурно-просвітницькою роботою. Саме у цьому місті він зустрів своє кохання, дівчину звали Наталя. Вона поєднувала у собі вроду і розум, ніжність і чутливість. Іван не зміг встояти перед такою гармонійною довершеністю і згодом вони одружилися. Любій дружині Марко Черемшина присвятив твір свого життя «Моя біографія».

Його адвокатська контора стала центром громадського життя містечка. Дружина письменника згадує, що в ці роки «на його письмовому столі поруч з суворими і стислими кодексами і різними юридичними книгами були чернетки, замітки до майбутніх творів. Він завжди був у творчому настрої. В адвокатській канцелярії Черемшині набігала не одна тема, не один сюжет викреслювався в його уяві. Серед паперів були плани новел, матеріали для яких брав письменник із судової практики. Однак основний професійний обов'язок відсував творчі задуми на другий план».

Із початком Першої світової ці території стали полем запеклих бойових дій між австрійсько-німецькими та російськими військами. Іван домігся звільнення від воєнної повинності і разом із дружиною повернувся у рідне село до батьків. Враження від війни, страху і переживання вилилися у новели «Поменник»,

«Щоденник» та ще у 9 творів, які увійшли до збірки «Село вигибає», вступне слово до якої напише Микола Зеров.

У 1918 році у період створення ЗУНР Іван Семанюк був комісаром Снятина. Навесні 1919-го, щоб уникнути кровопролитних дійств, зібрав делегацію, з якою вирушив на переговори з румунами, що осіли у Станіславові. Ті, своєю чергою, конфіскували у делегантів коней, забрали вози, цілу ніч протримали людей, а на ранок змусили пішки вертати до свого містечка.

Після розпаду Австро-Угорської імперії та поразки Української революції більшість західноукраїнських земель опинилися під Польщею. Іван вірив, що українці зможуть вибороти кращу долю для своєї Батьківщини, тому став на заклик молоді для згуртування в один народ. Його твори набирають неабиякої популярності по всій території України. Він публікується у різних журналах, його творчість стає предметом наукового дослідження в Радянській Україні. Андрій Васильович Музичка видає монографію про Черемшину для Державного видавництва УСРР.

Окрилений успіхами, сповнений творчими ідеями і планами на майбутнє, Марко Черемшина готує нову книжку. Але раптова смерть обірвала всі задуми письменника. 25 квітня 1927 року, після відвідин батькової могили, він раптово упав за мертво біля цвинтарної брами. Поховали Марка Черемшину у Снятині. Дві його збірки «Село вигибає. Вибрані оповідання. Книга 1» і «Верховина. Вибрані оповідання. Книга 2» вийшли у видавництві «Книгоспілка» 1929 року уже посмертно.

Марко Черемшина був одним із найбільших фольклористів української літератури. Народна поезія присутня у всіх його творах, вона майстерно введена у його роботи і сприймається як одне ціле. Сам письменник писав: «Етнографічних матеріалів я не збирав, бо сам був тим матеріалом, пересякнувши наскрізь народними піснями та казками із самого малку. Я виріс серед співанок, та казок, та сопілок, вдихав їх в себе і віддихав ними».

Упродовж 1900—1901 років у львівському «Літературно-науковому віснику» і чернівецькій «Буковині» була надрукована низка оповідань, які склали першу книгу письменника — «Карби. Новели з гуцульського життя»: «Святий Николай у гарті», «Хіба даруймо воду», «Раз мати родила», «Зведениця», «Більмо» та інші (разом 15), — присвячені зображенню життя темного й зuboжілого гуцульського селянства за Австрії. Саме ця книжка відразу поставила Марка Черемшину на одне з чільних місць серед українських новелістів початку ХХ століття.

Після «Карбів» у творчості Черемшини залягла довготривала перерва, по якій з 1919 почали з'являтися його новели, присвячені руїні галицького села, спустошеного подіями Першої світової війни: «Село вигибає» [Архівовано 16

квітня 2016 у Wayback Machine.], «Село потерпає», «Бодай їм путь пропала», «Перші стріли» тощо.

Третій тематичний цикл становлять оповідання Черемшини, написані про життя селянства під гнітом польської влади: «Верховина» [Архівовано 2 квітня 2018 у Wayback Machine.], «Ласка», «Коляда», «На Купала на Івана» та ін.

Сучасна йому критика відзначала високу майстерність письменника і багатство народної, часто ритмізованої мови. Зважаючи на спільне їм усім селянське походження і тематику творчості та дружні особисті зв'язки, в історії літератури Черемшину, Василя Стефаника і Леся Мартовича часто об'єднують під назвою «Покутської трійці».

У Львові до Другої світової війни окремими виданнями після «Карбів» вийшла збірка оповідань Черемшини: «Вибрані твори» (1929), «Твори. Повне видання», т. I—III (1937), «Вибрані твори» (1938). Перше видання в УРСР «Село вигибає» [Архівовано 16 квітня 2016 у Wayback Machine.] зі вступною статтею Миколи Зерова вийшло 1925. Після того вибрані твори Черемшини видавано багато разів. Загалом, літературний доробок Черемшини становить близько 60 літературних творів (за винятком публіцистичних виступів у газетах та майже загубленими постичними пробами покутянина).

За його оповіданням «Сльоза» створено мультиплікаційну стрічку «Різдвяна казка» (Україмафільм, 1993).

Про нього знято фільм «Марко Черемшина» (1975).

У 2014 році відділ культури Снятинської РДА зняв ювілейний документальний фільм «Наш Марко Черемшина»

Видання:

Село потерпає. Харків-Одеса, 1930

Парасочка. Гуцульські новелі. Львів, 1939

Верховина та інші оповідання. 1940

Вибрані твори. 1940

Карби. Чічка. Злодія зловили (худ. Г. Якутович)

Твори в 2 томах. К., Наукова думка, 1974 р.

Твори. К., Дніпро, 1978 р., 328 с., 100 000 екз., ф.А5, т.п., іл. Адамовича С.Т.

Карби (збірка):

Новели. Посвяти Василеві Стефанику. Ранні твори. Переклади. Літературно-критичні виступи. Спогади. Автобіографія. Листи. Київ, 1987 р.

Окремі твори:

Образки з гуцульського життя (I), 1899

Образки з гуцульського життя (II), 1900:

"Більмо" (оповідання), 1901 р.

Святий Миколай у гарті, 1902

Хіба даруймо воду! 1902

Підготовлено за матеріалами відкритих джерел